

Наташа МИЛОШЕВИЋ ДУЛИЋ
Историјски архив Пожаревац
natasamilosevicdulic@arhivpozarevac.org.rs

UDK/UDC: 930.25 (082)

**АРХИВСКА ГРАЂА У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ,
Зборник радова са Међународног архивистичког
саветовања, бр. 4, Архивистичко друштво Србије,
Ниш 2020, 588 стр.**

Четврто међународно саветовање архивиста у организацији Архивистичког друштва Србије одржано је у Нишу, у периоду од 7. до 9. октобра, а уз подршку Министарства културе и информисања Републике Србије, Државног архива Србије, Историјског архива Ниш и Међуопштинског историјског архива Чачак. У зборнику је објављено укупно 38 радова представника српске, босанске, хрватске и бугарске архивистике, објављених у две тематске целине. У првој тематској целини *Култура сећања и заорава – архиви чувари памћења* објављено је 27 радова, а у другој тематској целини *Архивска служба – питања и одговори* 11 радова. Аутори највећег броја радова, њих 30 су из Србије, док су по 3 аутора из Босне и Херцеговине и Хрватске и 2 аутора из Бугарске.

Култура сећања и заорава – Архиви чувари памћења

У раду *Историјски архив Београда 75 година од оснивања* ауторке Зорица Смиловић и Снежана Лазић (ИА Београда) износе чињенице до којих се дошло приликом припреме монографије настале у циљу обележавања 75 година од оснивања овог архива. У раду је дат пресек значајних остварења из области сређивања, обраде, заштите и дигитализације архивске грађе, као и изложбене и издавачке делатности.

Др. Јасмина Живковић (ИА Пожаревац) у раду под насловом *Архиви између управне, културне и научне димензије* сажетом упоредном анализом стања и положаја архива у Србији и земљама окружења, према актуелном архивском законодавству истих, даје одговор на питање какво место „подарити“ архивима у националној, државној, културној или научној димензији једног друштва.

Иво Орешковић (Државни архив у Дубровнику) кроз чланак под насловом *Како осигурати одрживи развој културне баштине у архивима? Дубровачки архив не мора бити а priori захтеван и заморан!* износи

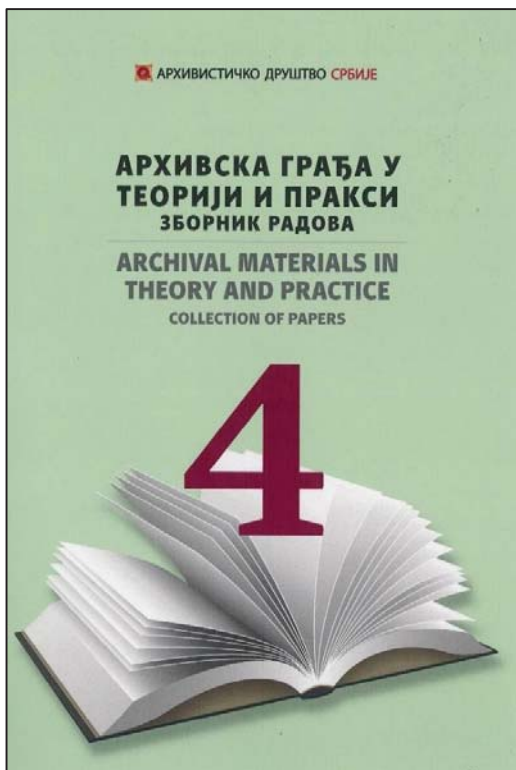
своје мишљење о томе како је могуће осигурати одрживи развој културне баштине у архивима и то на примеру могућег развика Државног архива у Дубровнику.

У раду *Јединствени информациони систем АРХИС – имплементација и презентација на примеру Фонда Министарства социјалног старања НРС - Архив Србије* ауторка Мирјана Богосављевић (Архив Србије) приказује употребу АРХИС-а на примеру уноса података из фонда Архива Србије-Министарство социјалног старања НРС, појашњавајући које су предности АРХИС система и одговарајући на питања да ли је он имплементиран у све архиве, који су услови потребни како би се постигла повезаност свих архива у Србији у један информациони систем, као и постоји ли могућност за стварање јединствене претраге података из било ког архива.

Ауторке Бранка Јаначковић (ИА „31. јануар“ у Врању) и Славица Соломун (Архив Србије) у чланку под насловом *Едиција водич кроз архивску грађу Србије* дају преглед историјата ове едиције и кратак приказ свих до сада објављених књига.

Срђан Сивчев (ИА Кикинда) у свом раду под називом *Зборник „Attendite“ Историјског архива Кикинда – чување памћења кроз публикацију архивске грађе* даје приказ зборника „ATTENDITE“. Рад представља покушај критичког осврта на издавачку делатност, односно на „ATTENDITE“ као најдугочечнији публицистички пројекат Историјског архива Кикинда.

Аутори Милорад Јовановић (ИА „Средње Поморавље“ Јагодина) и Слободанка Цветковић (ИА Пожаревац) у раду под насловом *Периодичне публикације архивских установа у Србији* указују на значај и важно место које заузимају периодичне публикације (научни и стручни часописи) у образовању и самообразовању у недостатку институционализованог образовања архивиста. Најпре дају кратак историјат објављивања

архивских гласила и часописа у бившој Југославији и у Србији, а затим преглед гласила архива који у Србији излазе данас, анализирају пројектоване редакционе задатаке и циљеве, физиономију, структуру, опрему и садржај часописа, периодичност и референтност на основу званичне категоризације.

Употреба архивске грађе у сврху научног истраживања је рад у коме Предраг М. Видановић (ИА у Пироту) приказује испреплетеност у свакодневним активностима једног архивисте – обављање примарног задатка и обавезе које су му наведене у Уговору о раду, законодавству, Упутствима, Кодексу итд. и научно истраживање и културно-просветна делатност у циљу популаризације архивске грађе.

У раду *Проблеми и изазови истраживања архивске грађе на примјеру изложбе „Трагом брчанских Јевреја“* ауторка Тамара Вијоглавин Манчић (Архив Брчко дистрикта Босне и Херцеговине) указује на проблеме и сазнања до којих је дошла при припреми изложбе „Трагом брчанских Јевреја“; на предности истраживања и прикупљања историјских извора путем Интернета, али и на недостатке оваквог истраживања, затим на проблеме при истраживању архиве других установа и приватних лица, који отварају нова питања која се односе на проблематику начина прибављања и коришћења, утврђивања аутентичности ових докумената, као и прилагођавање архивиста новом начину рада.

У чланку *На путу ка дигиталној историји. Дигитални центар Института за савремену историју* аутори Љубинка Шкодрић и Владимир Петровић (Институт за савремену историју) разматрају промене у историографским истраживањима настале као резултат употребе дигиталних технологија и износе могућности представљања резултата истраживања у дигиталним формама. Као пример рада на дигиталној историји представљају остварене резултате и реализоване пројекте, као и планове рада Дигиталног центра Института за савремену историју.

Дејан Вилимоновић и Снежана Ђуровић (Војни архив) у чланку под насловом *Значај архивске грађе Војног архива у очувању традиције и културе сећања о војсци Краљевине Србије у Првом светском рату* истичу значај архивске грађе коју похрањује Војни архив, а која је сведочанство на основу којег је могуће реконструисати прошлост, стратегију и ток битака које је водила српска војска у Великом рату.

Лични и породични фондови Хисторијског архива Сарајево као историјски извори за Први свјетски рат је рад Александре Пијук-Пејчић (Хисторијски архив Сарајево) у коме указује на значај личних и породичних фондова који садрже архивску грађу која је разнолика, па је од велике важности за свакодневни живот, али и за политичку, економску, правну и културну историју овог периода.

Драган Теодосић (Архив Југославије) у чланку под насловом *Издавачка и изложбена делатност Архива Југославије у контексту*

истраживања међународних односа и спољне политике југословенске државе у хх веку – изазови и перспективе анализира онај сегмент издавачке делатности Архива Југославије који се односи на публикување зборника архивских докумената, објављивање студија аутора који обрађују спољну политику Југославије, издавање стручног часописа Архив, са прилозима спољнополитичке тематике, и организовање и коорганизовање научних конференција и скупова о спољној политици Југославије и балканског простора са којих су публиковани зборници радова.

Аутор Драгомир Бонцић (Институт за савремену историју), на основу двадесетогодишњег истраживачког искуства, у раду под насловом *Извори у београдским архивима за историју високог школства и науке у Србији у 20. веку* излаже стање архивске грађе у београдским архивима (Архив Југославије, Архив Србије, ИА Београда, Дипломатски архив Министарства спољних послова Републике Србије и Архив САНУ) која се може употребити за проучавање развоја високог школства и науке у Србији у 20. веку.

Изворима против контроверзи – случај Голог отока је чланак Мартина Превишића (Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу) у коме презентује читав низ открића, искустава и изазова на које се наилазило приликом истраживања документације, најчешће бивше тајне полиције, о теми Голог отока и сукоба Тито – Стаљин.

У чланку под називом *Оставински списи Земунаца страдалих или умрлих у периоду 1941-1944 – примери из фонда Котарски суд – Земун (1872-1944)* ауторка Исидора Стојановић Теодосић (ИА Београда) даје приказ оставинских списа Земунаца који су страдали или умрли у периоду 1941-1944. године, на основу 377 досијеа лица после чије смрти је вођена оставинска расправа у периоду 1941-1944. година.

Наташа Раденковић (ИА Ниш) кроз чланак под називом *Женски савези и друштва кроз архивске фондове Историјског архива Ниш* даје приказ рада женских савеза и друштава, пододбора друштава, подружина и занатских школа у Нишу, Сврљигу, Алексинцу и другим местима у региону, на основу архивске грађе која се чува у Историјском архиву Ниш.

Натали Величковић (ИА Ниш) у свом раду под насловом *Приказ варије из збирке Историјског архива Ниш – преписка Светозара Вукмановића Темпа утерђивања погибије његовог брата од стрица* кроз приказ докумената који су део Збирке варија, а који се односе на потрагу Светозара Вукмановића Темпа за својим братом од стрица Велимиром Вукмановићем Вукманом који је страдао у Другом светском рату као припадник партизанског Сврљешког одреда 1941. године, указује на значај ове Збирке и упознаје истраживаче и ширу јавност са овим интересантним документима.

У свом раду под насловом *Архивска документа као извор за ставове Јосипа Броза: како је Тито „(ауто)цензурисан“* Слободан Селинић (Институт за новију историју Србије) преваходно на основу документа из Архива Југославије, анализира разлике између интегралних говора Јосипа Броза приликом посета Србији и онога што је, после редактуре његових говора, објављивано у јавности.

Ивана Божовић и Марко Радовановић (Архив Југославије) у чланку *Збирке политичких емиграната у Архиву Југославије* дају приказ збирки политичких емиграната Божићара Влајића, кнеза Павла Карађорђевића, Марка Крстића, Десимира Тошића и Милана Гавриловића и то: како су збирке формиране, граничне године и количина архивске грађе збирки, начин срећености и доступности, информације о садржају и значају архивске грађе збирки.

Мирјана Обрадовић (ИА Београда) у свом чланку под називом *Фотографије у легатима, личним и породичним фондovima Историјског архива Београда - значај и разноврсност* представља фотографије из 57 легата, личних и породичних фондова Историјског архива Београда, које су бројне и разноврсне и зависе од личности, професије и интересовања самог ствараоца, а које на непосредан начин говоре о животу и раду легатора.

У раду под називом *Недићева школска радна служба – брошура штампана поводом прославе одржане 5. јула 1942. године* Маја Николова (Педагошки музеј) указује на мало познат догађај-прославу одржану 5. јула 1942. године, која је окупила београдску средњошколску омладину на свечаној Смотри ученика средњих школа сарадника Школске радне службе.

У чланку под насловом *Институт за јавно здравље Ниш – 120 година постојања* Стојанка Бојовић (Архив Косова и Метохије, ИА Ниш) даје приказ архивског фонда *Институт за јавно здравље Ниш, 1919-1976*, са акцентом на Пастеров завод у Нишу.

Горан Милосављевић (ИА Шумадије, Крагујевац) у раду под насловом *Лекар и дипломата у служби народа - представљање рукописне оставштине Јанићија Димитријевића* даје приказ рукописне заоставштине Јанићија Димитријевића (1880-1946), истакнутог представника Срба у Османском царству.

Чланак Красимире Годорове Чакарове (Централни државни архив – Софија) *Стојан Аршинков – стенограф, новинар и аутор документарно-публицистичких и научно-популарних прилога* доноси мање познате податке из професионалне биографије Стојана Аршинкова који је био новинар и стенограф у Народној скупштини, један од ветерана бугарске стенографије и стенографског покрета и аутор документарнопублицистичких и научно-популарних прилога.

Станислава Геннадиева Станкова – Георгиева (Државни архив – Перник) у свом чланку *Сарадња Државног архива Перник са основним и*

средњим школама у региону указује на ову сарадњу која се одвија на обострану корист, а којом се популаризује Историјски архив Петерник код младих генерација и директно учествује у њиховом васпитању у традиционалном духу.

Бојана Јовац (ИА Крушевац) у раду под називом *Културно-образовна делатност Историјског архива Крушевац - Изложбе и предавања у функцији едукације ученика* - даје приказ сарадње овог Архива са основним и средњим школама, акцентујући значај ове делатности у формирању односа школске деце према значају архива.

Архивска служба – питања и одговори

Циљ рада Марије Годоровић (ИА Шумадије – Крагујевац) *Утицај Закона о архивској грађи и архивској делатности на подизање квалитета превентивне заштите архивске грађе* је да прикаже у којој мери су нова законска решења у области превентивне заштите архивске грађе боља од претходне законске регулативе, које одредбе старог закона се стављају ван снаге, које се, пак, мењају или проширују, а које су одредбе потпуно нове.

Јасмина Латиновић (ИА Београда) у чланку под називом *Излучивање безвредног документарног материјала у регистратурама републичког карактера* даје приказ рада општинских архива на излучивању безвредног документарног материјала у регистратурама републичког карактера.

О значају стручног надзора архива над ствараоцима и имаоцима архивске грађе и документарног материјала може се сазнати из рада *Стручни надзор архива над ствараоцима и имаоцима архивске грађе* аутора Бошка Ракића (ИА Краљево).

Стјепан Прутки (Државни архив у Вуковару) и Зденко Штрангар, (СЦУЛПТОР цомпутерс НЕТ д.о.о. Винковци) се у раду под називом *Архивска књига/књига писмохране: законом наметнут терет или неопходно помагало у свакодневном раду – Хрватска пракса* баве проблематиком обавезе вођења архивске књиге (хрватски: књиге писмохране) посматрано из призме упоређивања важећих законских одредаба које нормирају канцеларијско пословање ствараоца архивске грађе с одредбама које нормирају архивску делатност.

Јелена Ковачевић, Бојана Јовац (ИА Крушевац) у чланку *Разграничење и формирање архивских фондова стечајних дужника* разматрају проблеме с којима се суочавају архивисти при разграничењу и формирању архивских фондова стечајних дужника.

Александар Бережнов (Историјски архив Краљево) се у раду под називом *Вредновање архивске грађе и документарног материјала. Исплатне листе – значај и рокови чувања* бави валоризацијом исплатних листа, које спадају у групу докумената масовне продукције, али које због значаја треба чувати трајно.

У раду *Катастар непокретности- појам и формирање* -Милена Поповић Субић (Архив Војводине) даје приказ формирања катастра непокретности као јединствене евиденције о непокретностима.

Синиша Домазет (Архив Босне и Херцеговине) у раду под називом *Прошлост, садашњост и будућност микрофилма у Архиву Босне и Херцеговине* указује на чињеницу да је време показало сву оправданост труда, времена и материјалних средстава уложених у микрофилм, јер и након рата, пожара и поплава, који су однели огроман број докумената, захваљујући микрофилму подаци садржани у њима нису неповратно изгубљени.

Циљ рада Јасминке Марковић (ИА Краљево) *Значај откривања и управљања ризицима у архивима* је да укаже на могуће ризике у архивима, као и на потребу за превенцијом, контролом и системом управљања, при чему управљање ризицима омогућава да се у исто време откривају слабости и вредности што доприноси успешнијем пословању.

У чланку Снежане Петров (Архив Србије) *Заштита архивске грађе од катастрофа* у средишту пажње је план за управљање ризицима од катастрофа, који обухвата идентификацију, процену и умањење ризика пре настанка катастрофе, акцију заштите и спасавања (реаговање) током њеног трајања и обнову након завршетка катастрофе, као и заштиту архивске грађе као културног добра и виталних документа у условима катастрофе.

Светлана Перовић Ивовић (Архив Југославије) у свом раду *Савремена архивска зграда и кратак осврт на редизајн ентеријера услед пандемије корона вируса* указује на промене у радним просторијама архива до којих је дошло услед пандемије изазвана вирусом Ковид-19, који је створио дугорочне адаптивне стратегије које су спремне да одговоре на изазове будућих ограничења.

Сигурни смо да ће овај Зборник због великог броја квалитетних радова у којима су аутори решавали проблеме струке или представљали архивске фондове, бити незаобилазна литература архивистима не само из Србије, већ и из окружења.

Треба истаћи да је Зборник поред штампаног издања, доступан и у електронском облику на вебсајту Архивистичког друштва Србије.¹

¹ http://arhivistickodrustvosrbije.org.rs/images/izdanja/ADS_ZBORNİK%20NIS.pdf.